

RAPORT ROCZNY 2005

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego

FOUNDATION FOR
THE PRESERVATION
OF JEWISH HERITAGE
IN POLAND

FUNDACJA
OCHRONY
DZIEDZICTWA
ŻYDOWSKIEGO

www.fodz.pl

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego

Fundacja Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego została założona na mocy porozumienia zawartego pomiędzy Światową Organizacją Żydowską ds. Restytucji (WJRO) i Związkiem Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP (ZGWŻ).

Fundacja działa na tych terenach, którymi, z racji zbyt dużej odległości, trudno jest zajmować się gminom żydowskim. Są to dawne województwa: białostockie, bydgoskie, chełmskie, ciechanowskie, elbląskie, gorzowskie, jeleniogórskie, koszalińskie, krośnieńskie, leszczyńskie, lubelskie, łomżyńskie, olsztyńskie, opolskie, ostrołęckie, płockie, przemyskie, radomskie, rzeszowskie, skierniewickie, słupeckie, suwalskie, tarnobrzesckie, toruńskie, wałbrzyskie, zamojskie i zielonogórskie. Pełny spis miejscowości, którymi zajmuje się Fundacja, znaleźć można na naszej stronie internetowej: WWW.FODZ.PL.

Fundacja działa w ścisłej współpracy z ZGWŻ, a w sprawach natury religijnej konsultuje się z Naczelnym Rabinem Polski, rabinem Michaeliem Schudrichem.

Do zadań Fundacji należą:

- ▶ ochrona obiektów dziedzictwa żydowskiego, które mają wyjątkowe znaczenie religijne lub historyczne;
- ▶ restytucja mienia dawnych gmin żydowskich (Fundacja działa tu jako pełnomocnik ZGWŻ) – synagog, cmentarzy i innych obiektów, które służyły działalności religijnej, edukacyjnej, charytatywnej i społecznej;
- ▶ zarządzanie odzyskanym mieniem.

PODSTAWA PRAWNA

Podstawą prawną regulującą stosunek Państwa Polskiego do Gmin Wyznaniowych Żydowskich jest ustawa z dnia 27 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP (Dz. Ust. 41 poz.251 ze zm.). Celem ustawy jest normalizacja wzajemnych relacji w nowym porządku polityczno-ustrojowym Rzeczypospolitej Polskiej. Elementem tej normalizacji stanowi m.in. uregulowanie spraw majątkowych.

Ustawa odnosi się do nieruchomości będących przed II wojną światową własnością gmin żydowskich i służących kultowi religijnemu (cmentarze, synagogi, domy modlitw, domy pogrzebowe, łaźnie rytualne) oraz obiektów gmin żydowskich służących w przeszłości działalności edukacyjnej i charytatywno-społecznej (szkoły, szpitale, ochronki, domy opieki oraz budynki siedzib gmin).

► Art. 31 ust. 1. ustawy określa możliwe sposoby zaspokojenia roszczeń, zgłoszonych w postępowaniu regulacyjnym w odniesieniu do nieruchomości położonych w granicach II Rzeczypospolitej Polskiej, które w dniu 1 września 1939 stanowiły własność gmin wyznaniowych żydowskich lub innych wyznaniowych instytucji i organizacji żydowskich.

► Regulacja może polegać na:

1. Przeniesieniu własności nieruchomości lub ich części.
2. Przyznaniu nieruchomości zamiennej, gdy przeniesienie własności nieruchomości natrafiało na trudne do przewyciężenia przeszkody.
3. Przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt. 1 i 2.

► Art. 31 ust. 2 wspomnianej ustawy stanowi, że regulacja w odniesieniu do cmentarzy żydowskich oraz nieruchomości położonych na obszarze Ziemi Zachodnich i Północnych może polegać jedynie na przekazaniu nieruchomości lub ich części. W razie niemożności dokonania takiej regulacji postępowanie podlega umorzeniu.

► Należy podkreślić, że podobne regulacje prawne, dotyczące zwrotu majątków należących do związków wyznaniowych, zostały zawarte również w ustawach dotyczących stosunku Państwa do przedstawicieli innych wyznań i związków religijnych. Obecnie funkcjonuje w Polsce 15 związków wyznaniowych, które mogą odzyskiwać nieruchomości będące przed wojną ich własnością.

Działania Fundacji

PARTNERSTWA, ROZWÓJ LOKALNY, REWITALIZACJA

Dziedzictwo żydowskie jest integralną częścią kulturowego dziedzictwa Polski. Jego zabytki są bezcennym świadectwem setek lat wspólnej historii. Naszym celem jest ocalenie ich dla następnych pokoleń. Chcemy, aby budynki należące niegdyś do gmin żydowskich służyły teraz lokalnym społecznościom – pragniemy, aby, odremontowane, zabezpieczone i upamiętnione, zyskały nowe funkcje, dostosowane do potrzeb mieszkańców (np. centra lokalnych organizacji pozarządowych).

Autentyczna i trwała rewitalizacja nie jest możliwa bez współpracy z lokalnymi władzami oraz organizacjami pozarządowymi – nasza strategia działania opiera się na przekonaniu, że tylko partnerstwa lokalne osób i instytucji dają szansę właściwego wykorzystania wielokulturowego dziedzictwa kraju. Taka postawa wpisuje się też w priorytety polityki regionalnej Unii Europejskiej.

► We współpracy z Ziomkostwem Żydów Zamojskich oraz Zamojskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego **rewitalizujemy synagogę w Zamościu** – jedną z najznakomitszych nowożytnych synagog w Polsce, będącą częścią renesansowego kompleksu urbanistycznego, wpisanego na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Po renowacji chcemy stworzyć w zamojskiej synagodze centrum, w którym znajdą miejsce lokalne organizacje pozarządowe, szczególnie te związane z kulturą i dziedzictwem regionu. W synagodze powstanie także Muzeum Żydów Zamościa i Okolic. Będzie ono prezentować historię przenikania i wzajemnego wzbogacania się kultur żydowskiej i polskiej na terenie Zamojszczyzny. Ekspozycja stała Muzeum powstanie przy wykorzystaniu technologii multimedialnych.

► **Jednym z najbardziej spektakularnych przedsięwzięć Fundacji jest odbudowa zrujnowanej synagogi w Rymanowie**, we współpracy ze stowarzyszeniem Chasydów Rymanowskich. Jest to pierwszy w powojennej historii Polski przypadek odbudowy synagogi w celach sakralnych. Będą ją odwiedzać chasydzi, którzy od lat pielgrzymują do Rymanowa, aby odwiedzić grób słynnego cadyka, Menachema Mendla. Do maja 2005 roku odbudowane zostało zwieńczenie murów, wykonano też nowy dach. Realizacja tego projektu dobitnie świadczy o tym, że dziedzictwo żydowskie w Polsce może odzyskać swój religijny wymiar i służyć Żydom z całego świata.

► Towarzystwo Przyjaciół Ziębic „Ducatus” jest naszym partnerem w działaniach na rzecz opieki nad **ziębickim cmentarzem** oraz rozwijania zainteresowań wielokulturowym dziedzictwem miejscowości wśród mieszkańców. Dzięki współpracy członków Polskiej Unii Studentów Żydowskich oraz członków „Ducatusa” możliwe było zorganizowanie letniego obozu polskich, amerykańskich i izraelskich wolontariuszy, którzy uporządkowali miejscowy cmentarz, a także uczestniczyli w pierwszym po wojnie szabacie zorganizowanym w Ziębicach. Dzięki dotacji otrzymanej z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego wiosną 2006 zostanie przeprowadzony remont zabezpieczający XIX-wiecznej, neogotyckiej synagogi ziębickiej. Mamy nadzieję, że niedługo możliwa będzie kompleksowa **rewitalizacja synagogi w Ziębicach**, z udziałem lokalnych partnerów.

► Wspólnota Kulturowa „Borussia” opiekuje się **zabytkowym domem „Bet Tahara”** wzniesionym według projektu światowej sławy architekta,

STYCZEŃ

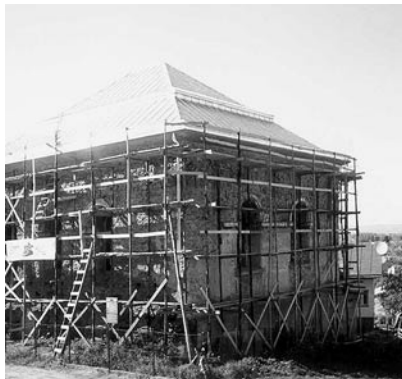
► **Olsztyn** (12 stycznia 2005) – seminarium „Erich Mendelsohn i społeczność żydowska w Olsztynie”, dotyczące projektu rewitalizacji Domu Przedpogrzebowego i cmentarza.

► **Warszawa** (25 stycznia 2005) – zorganizowanie, wspólnie z Uniwersytetem Jagiellońskim, prezentacji książki „Dlaczego należy uczyć o Holokauście?” w Instytucie Badań Literackich PAN.

LUTY

► **Zamość** (15 lutego 2005) – spotkanie Dyrektora Fundacji oraz Naczelnego Rabina Polski z Prezydentem Zamościa, w celu szczegółowego omówienia współpracy przy rewitalizacji renesansowej synagogi w Zamościu.

► **Warszawa** (18 lutego 2005) – spotkanie z Ministrem Kultury, który wyraził duże zainteresowanie przedstawionymi przez Fundację materiałami na temat rewitalizacji synagogi w Zamościu.

Warszawa (25 lutego – 13 marca 2005) – wystawa grafiki użytkowej w Instytucie Wzornictwa Przemysłowego w Warszawie. Wśród najlepszych prac roku 2004 znalazło się logo Fundacji zaprojektowane przez Dariusza Jażdżyca.

MARZEC

► **Lublin** (1 marca 2005) – organizacja XI Sijum HaShas, wspólnie z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie, rabinami z Polski i z zagranicy oraz z Ośrodkiem „Brama Grodzka – Teatr NN”.

► **Warszawa** (8 marca 2005) – obchody rocznicy Wydarzeń Marcowych.

► **Strzegom** (marzec 2005) – uporządkowanie terenu cmentarza.

KWIECIEŃ

► **Józefów Biłgorajski** (12 kwietnia 2005) – porozumienie z Burmistrzem Józefowa Biłgorajskiego, dotyczące uporządkowania terenu cmentarza.

► **Warszawa** (19 kwietnia 2005) – obchody rocznicy wybuchu Powstania w Getcie Warszawskim.

► **Lesko** (20 kwietnia 2005) – porozumienie z władzami Leska dotyczące uporządkowania terenu cmentarza.

► **Frampol** (kwiecień 2005) – rozpoczęcie starań o dotację na upamiętnienie miejsca masowego mordu ludności żydowskiej z okresu II wojny światowej; projekt realizowany wspólnie z władzami Frampola.

► **Wysokie Mazowieckie** (kwiecień 2005) – zainicjowanie współpracy z miejscowymi władzami samorządowymi w sprawie cmentarza znajdującego się na terenie gminy.

MAJ

► **Zamość** (początek maja 2005) – otwarcie synagogi w Zamościu dla zwiedzających.

► **Rymanów** (28 maja 2005) – zakończenie głównego etapu odbudowy synagogi w Rymanowie, prowadzonej wspólnie z Congregation Menachem Zion z Nowego Jorku.

► **Iwaniska** (maj 2005) – przygotowanie projektu budowy ogrodzenia cmentarza, we współpracy z PJRCP.

CZERWIEC

► **Siemiatycze** (15 czerwca 2005) – odsłonięcie tablicy upamiętniającej społeczność żydowską.

► **Mszczonów** (21 czerwca 2005) – rozpoczęcie drugiego etapu budowy ogrodzenia oraz bramy na cmentarzu w Mszczonowie.

Ericha Mendelsohna. „Borussia” realizuje w partnerstwie z Fundacją różnorodne projekty artystyczne, kulturalne i edukacyjne, mające na celu przywracanie pamięci o historycznej obecności społeczności żydowskiej w Olsztynie. Na szczególną uwagę zasługuje **projekt uczytelnienia granic zniszczonego cmentarza żydowskiego w Olsztynie**, przygotowany przez „Borussię”.

► We współpracy z Fundacją Pogranicze pracujemy nad projektem **rewitalizacji synagogi w Sejnach**, której Fundacja Pogranicze będzie przyszłym gospodarzem. Mamy nadzieję, że w synagodze sejneńskiej już niedługo realizowane będą projekty kulturalne i artystyczne na rzecz wielokulturowego dialogu.

CMENTARZE

Ze szczególnym zaangażowaniem podejmujemy inicjatywy związane z porządkowaniem i upamiętnianiem cmentarzy. Troska o cmentarze żydowskie jest ogromnym wyzwaniem organizacyjnym i finansowym – jest ich w Polsce ok. 1200. Zapewnienie im wszystkim godnej opieki przekracza możliwości finansowe Fundacji – na szczęście w wielu przypadkach możemy liczyć na pomoc naszych przyjaciół i partnerów, a także na wsparcie lokalnych władz.

► Dzięki naszym działaniom, prowadzonym **wspólnie z innymi organizacjami i osobami prywatnymi**, uporządkowane zostały już cmentarze w Bodzanowie, Kolnie, Koszalinie, Koźlenicach, Różanie, Strzegomiu i Zakopanem. Nadzorujemy prace prowadzone na cmentarzach w Dubience, Frampolu, Iłży, Iwaniskach, Kłodzku, Mszczonowie, Narolu, Przasnyszu, Sochaczewie, Świdnicy, Zielonej Górze i Ziębicach.

► Wielką pomocą dla Fundacji jest **praca wolontariuszy**, którzy z dużą energią angażują się w opiekę nad cmentarzami; istotne znaczenie ma także aktywność członków Polskiej Unii Studentów Żydowskich. Uczniowie biorący udział w programie edukacyjnym „Przywróćmy Pamięć”, uczestnicy programu „Wolontariusze w służbie zabytkom” realizowanego przez Fundację Krzyżowa, młodzi i starsi ludzie przyjeżdżający na specjalne obozy wakacyjne – wszyscy oni swoją pracą przyczyniają się do przywracania godności cmentarzom żydowskim w Polsce.

► **Iłża** (czerwiec 2005) – rozpoczęcie prac przy budowie ogrodzenia cmentarza, we współpracy z PJRCP.

► **Hajnówka /Narewka** (czerwiec 2005) – uporządkowanie terenu cmentarza; prace porządkowe wykonane zostały przez aresztantów z Aresztu Śledczego w Hajnówce.

► **Warszawa** (czerwiec 2005) – list otwarty o antysemityzmie w Polsce, przygotowany w odniesieniu do „III Raportu Europejskiej Komisji Przeciw Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) na Temat Polski”.

► **Zielona Góra** (czerwiec-październik 2005) – uporządkowanie i rozpoczęcie prac dokumentacyjnych na cmentarzu, wspólnie z 9 Zielonogóską Drużyną Harcerską „DUKT”; praca nad uruchomieniem strony internetowej poświęconej historii zielonogórskiego cmentarza.

► **Warszawa** (czerwiec 2005 – czerwiec 2006) – rozpoczęcie programu edukacyjnego „Przywróćmy Pamięć” (program współfinansowany przez Ambasadę Królestwa Niderlandów).

LIPIEC

► **Rzeszów** (7 lipca 2005) – odsłonięcie pomnika upamiętniającego 63 rocznicę likwidacji rzeszowskiego getta.

► **Zamość** (8-10 lipca 2005) – III Zamojskie Spotkania Kultur, wspólnie z Zamojskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego.

► **Koszalin** (14 lipca 2005) – uroczystość upamiętnienia cmentarza żydowskiego w Koszalinie.

► **Kłodzko** (18-25 lipca 2005) – uporządkowanie cmentarza; prace prowadzone przez grupę 25 wolontariuszy projektu „Antyschematy”, prowadzonego przez Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka.

SIERPIEŃ

► **Ziębice** (5 sierpnia 2005) – międzynarodowy obóz młodzieży żydowskiej, zorganizowany wspólnie z Polską Unią Studentów Żydowskich, we współpracy ze Światową Unią Studentów Żydowskich oraz American Jewish Joint Distribution Committee.

► **Opole** (8 sierpnia 2005) – udział w spotkaniu podsumowującym projekt edukacyjny „Ślady żydowskie w Opolu i Wrocławiu”. Projekt zorganizowany przez Jugend Forum Młodych, Stowarzyszenie Aktion Sühnezeichen Friedensdienste z Berlina, Towarzystwo Edyty Stein z Wrocławia, Ambasadę Izraela w Polsce i Światową Unię Studentów Żydowskich.

► **Dukla** (sierpień 2005) – prace porządkowe na terenie cmentarza, we współpracy z Polską Unią Studentów Żydowskich.

► **Lesko** (sierpień 2005) – uporządkowanie cmentarza w Lesku przez wolontariuszy projektu „Antyschematy”.

WRZESIEŃ

► **Szczyrzeszyn** (5-12 września 2005) – uporządkowanie cmentarza, wspólnie ze Stowarzyszeniem Współpracy Chrześcijańsko-Żydowskiej w Dreźnie, w ramach akcji „Znaki Pokuty – Służba dla Pokoju”.

► **Ziębice** (17 września 2005) – Towarzystwo Przyjaciół Ziębic „Ducatus” zakończyło prace porządkowe na cmentarzu i w synagodze, rozpoczęte z inicjatywy Fundacji.

► **Świdnica** (19 września 2005) – uporządkowanie cmentarza żydowskiego w Świdnicy, wspólnie z uczniami jednego ze świdnickich gimnazjów.

► **Otwock** (29-30 września 2005) – szkolenie dla nauczycieli ze szkół biorących udział w programie edukacyjnym „Przywróćmy Pamięć”.

EDUKACJA

Nasze działania na rzecz ochrony dziedzictwa żydowskiego w Polsce nie mogą ograniczać się do projektów rewitalizacji i upamiętnień – ważną częścią polityki Fundacji są także działania edukacyjne.

W ROKU SZKOLNYM 2005/2006 W PROGRAMIE „PRZYWRÓCMY PAMIĘĆ” BIORĄ UDZIAŁ NASTĘPUJĄCE SZKOŁY:

- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM W MCHAWIE / BALIGRÓD
- ▶ MIEJSKI ZESPÓŁ SZKÓŁ NR 1 / BĘDZIN
- ▶ LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM. ONZ / BIŁGORAJ
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ GIMNAZJALNYCH / BYCZYNA
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH NR 1 / CHEŁM
- ▶ GIMNAZJUM NR 15 IM. STEFANA BANACHA / CZĘSTOCHOWA
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ / GŁOGÓW MŁP.
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ - SZKOŁA PODSTAWOWA IM. M. KONOPNICKIEJ I GIMNAZJUM / IZBICA
- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 3 IM. KS. J. TWARDOWSKIEGO / JAROSŁAW
- ▶ GIMNAZJUM / JASZENICA ROSIELNA
- ▶ GIMNAZJUM / KORCZYNA
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ PONADGIMNAZJALNYCH / KROSNO
- ▶ MIEJSKI ZESPÓŁ SZKÓŁ Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI GIMNAZJUM NR 3 / KROSNO
- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 1 IM. P. INGLOTA / LUBACZÓW
- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 2 IM. JANA III SOBIESKIEGO / LUBACZÓW
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ - GIMNAZJUM / LUTOWISKA
- ▶ SPOŁECZNE LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE IM M. DÖNHOF / MIKOŁAJKI
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ IM M. KOPERNIKA / NOWY ŻMIGRÓD
- ▶ LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE NR 60 / PODKOWA LEŚNA
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ EKOLOGICZNYCH I AGROBIZNESU / PRZEMYSŁ
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ / RADOMYSŁ WIELKI
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ PUBLICZNYCH IM M.REJA / REJOWIEC
- ▶ LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE / RUDNIK NAD SANEM
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ - PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 2 / STASZÓW
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. KS. S. STASZICA / TARNOBREZG
- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM / TORZYŃ
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ - GIMNAZJUM IM. JANA PAWŁA II / ULANÓW
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ PUBLICZNYCH NR 1 / USTRZYKI DOLNE
- ▶ PUBLICZNE GIMNAZJUM NR 1 IM. KS. S. KONARSKIEGO / WŁODAWA
- ▶ ZESPÓŁ SZKÓŁ IM. X. DUNIKOWSKIEGO / ZAWIERCIE

▶ **W wrześniu 2005 roku Fundacja rozpoczęła realizację programu „Przywróćmy Pamięć”**, którego celem jest angażowanie młodzieży w poznawanie lokalnego wielokulturowego dziedzictwa i przywracanie innym mieszkańcom okolicy pamięci o nim. Ważnym elementem pracy uczniów jest opieka nad cmentarzami żydowskimi. Aby wesprzeć działania szkół w projekcie, przygotowaliśmy materiały edukacyjne dla uczniów i nauczycieli, prezentujące kulturę żydowską, a także metody pracy nad projektami lokalnymi.

Program „Przywróćmy Pamięć” realizowany jest dzięki wsparciu finansowemu programu MATRA/KAP Ambasady Królestwa Niderlandów.

▶ **Fundacja jest głęboko zaangażowana w realizację idei „Edukacji dla Przyszłości”**, której integralnym elementem jest dla nas edukacja o Holokauście. Dlatego też, w odpowiedzi na zaproszenie Instytutu Europeistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, wzięliśmy udział w organizacji prezentacji publikacji „Dlaczego należy uczyć o Holokauście?” pod red. Jolanty Ambrosewicz-Jacobs i Leszka Hořido. Wśród zaproszonych gości były Jo-Anne Bishop i Rebecca Williams z OBWE (OSCE/ODIHR), dzięki którym książka ta została wydana.

▶ Wspieramy także wiele cennych **działań edukacyjnych zainicjowanych przez społeczności lokalne**. Tak było np. w przypadku projektu uczniów Liceum Ogólnokształcącego w Staszowie, którzy przygotowali prezentację multimedialną dotyczącą zagłady Żydów staszowskich. Fundacja umożliwiła uczniom wydanie i powielenie prezentacji, która nie tylko świadczy o zaangażowaniu młodych ludzi, ale jest także wartościowym materiałem dydaktycznym.

▶ **Fundacja bierze też udział w licznych inicjatywach, które świadczą o odradzaniu się życia żydowskiego na terenie Polski**. We współpracy z Gminą Wyznaniową Żydowską w Warszawie, Davidem Singerem oraz z ośrodkiem „Brama Grodzka – Teatr NN” zorganizowaliśmy w Lublinie XI Sijum HaShas, czyli uroczystość zakończenia kolejnego cyklu Daf Yomi – siedmioletniego okresu studiowania dziennie jednej strony Talmudu. Wzięło w niej udział wielu znakomitych gości, m.in. rabini z Wielkiej Brytanii, USA i Izraela; obecny był także Ambasador Izraela w Polsce. Miejszem uroczystości była Jesziwa Chachmej Lublin, założona w 1923 r. przez wybitnego rabina Meira Szapiro – inicjatora Daf Yomi.

PAŹDZIERNIK

- ▶ **Zielona Góra (1 października 2005)** – z inicjatywy Fundacji harcerze z 9 Zielonogórskiej Drużyny Harcerskiej „DUKT” uporządkowali teren cmentarza żydowskiego w Zielonej Górze.
- ▶ **Kłodzko (październik 2005)** – renowacja cmentarza żydowskiego w Kłodzku przez wolontariuszy. Projekt prowadzony wspólnie z Fundacją dla Porozumienia Europejskiego „Krzyżowa” w ramach akcji „Wolontariusze w służbie zabytkom”.

LISTOPAD

- ▶ **Warszawa (listopad 2005)** – rozpoczęcie realizacji projektu „Szlak Chasydzki”, który uzyskał wsparcie finansowe w ramach programu Interreg III A.
- ▶ **Biłgoraj (3 listopada 2005)** – uroczystość upamiętniająca 63 rocznicę likwidacji biłgorajskiego getta.
- ▶ **Poniatowa (4 listopada 2005)** – współfinansowanie uroczystości upamiętniających 62 rocznicę likwidacji Obozu Pracy.
- ▶ **Staszów (8 listopada 2005)** – uroczystości upamiętniające 63 rocznicę zagłady staszowskich Żydów. Fundacja umożliwiła uczniom wydanie i powielenie przygotowanej przez nich prezentacji multimedialnej.
- ▶ **Warszawa (8 listopada 2005)** – udział w Okrągłym Stole ECRI. Konferencja poświęcona była czterem głównym tematom: (1) Raport ECRI dotyczący Polski; (2) rasizm i ksenofobia w sferze publicznej; (3) zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej Romów; (4)

ramy prawne i instytucjonalne zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej w Polsce.

- ▶ **Kraków (17 listopada 2005)** – udział w konferencji „Prawdy i fałszywe w powszechnej wiedzy o Holokauście”, organizowanej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych oraz Uniwersytet Jagielloński.
- ▶ **Kolno (23 listopada 2005)** – uroczystość ponownego otwarcia cmentarza żydowskiego. Cmentarz został ogrodzony i uporządkowany dzięki staraniom Fundacji, Rabina Szlomo Bessera i International Committee for the Preservation of Jewish Memorial Sites.
- ▶ **Warszawa (24 listopada 2005)** – udział w panelu dyskusyjnym „Czy prawo może wykorzenić nienawiść? W poszukiwaniu metody skutecznego działania”, zorganizowanym przez Stowarzyszenie Otwarta Rzeczpospolita.
- ▶ **Zielona Góra (listopad 2005)** – młodzież, która brała udział w czerwcowych i październikowych pracach porządkowych na terenie cmentarza żydowskiego w Zielonej Górze, uruchomiła stronę internetową poświęconą zielonogór-

skiemu cmentarzowi żydowskiemu, WWW.JUDENFRIEDHOF.WEBPARK.PL

GRUDZIEŃ

- ▶ **Warszawa (6 grudnia 2005)** – spotkanie w Komendzie Głównej Policji z Pełnomocnikiem Komendy Głównej ds. Mniejszości Narodowych. Celem spotkania było pogłębienie współpracy pomiędzy Fundacją a Komendą Główną Policji i możliwość wspólnego zorganizowania szkoleń dla policjantów.
- ▶ **Świdnica (grudzień 2005)** – ukończenie naprawy ogrodzenia cmentarza żydowskiego w Świdnicy. Przeprowadzenie prac było możliwe dzięki programowi „Wolontariusze w służbie zabytkom”, realizowanemu we współpracy z Fundacją dla Porozumienia Europejskiego „Krzyżowa”.

PAMIĘĆ

Upamiętnienie historycznej obecności społeczności żydowskiej w Polsce – jeden z najważniejszych celów Fundacji – jest ogromnym wyzwaniem. Obok działań o wymiarze symbolicznym – włączających żydowskie dziedzictwo w lokalny rozwój społeczno-kulturalny – Fundacja włącza się też aktywnie w projekty upamiętnień, organizowane przez liderów lokalnych społeczności, władze samorządowe, stowarzyszenia i fundacje.

► **W Rzeszowie**, w 63 rocznicę likwidacji tamtejszego getta, uczestniczyliśmy w uroczystym odsłonięciu pomnika upamiętniającego, który został umieszczony na terenie zniszczonego cmentarza żydowskiego. Pomysłodawcy akcji to dwóch liderów lokalnych, zaangażowanych w życie kulturalne Rzeszowa.

► **W Koszalinie** uczestniczyliśmy w uroczystości upamiętnienia cmentarza żydowskiego. Teren cmentarza uporządkowany został dzięki staraniom Prezydenta Miasta, księdza z jednej z koszalińskich parafii oraz lokalnych liderów.

► **W Siemiatyczach** z inicjatywy władz lokalnych i we współpracy z Fundacją odbyło się uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej społeczność żydowską miasta. Oprócz władz i zaproszonych gości reprezentujących organizacje żydowskie, w uroczystościach uczestniczyło wielu młodych mieszkańców Siemiatycz.

ANTYSEMITYZM

Fundacja nie może pozostać obojętna na żadne przejawy antysemityzmu; konsekwentnie zgłaszamy władzom wszelkie incydenty, które mają charakter antysemicki (ulotki, publiczne wypowiedzi, graffiti) lub przejawiają się w niszczeniu mienia stanowiącego historyczne dziedzictwo Żydów polskich.

► **Listę incydentów, które zgłosiliśmy organom ścigania znaleźć można na naszej stronie internetowej.** Na stronie znajduje się również raport na temat antysemityzmu przygotowany przez Fundację w związku z raportem ECRI. Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) to powołane przez Radę Europy ciało eksperckie, którego celem jest zwalczanie na poziomie europejskim rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji przy uwzględnieniu zasad ochrony praw człowieka. Jednym z filarów programu pracy ECRI jest przegląd sytuacji w poszczególnych krajach – przygotowanie analizy sytuacji w zakresie problematyki rasizmu i nietolerancji oraz przedstawienie sugestii i rekomendacji, mających pomóc w rozwiązaniu poszczególnych problemów. W roku 2005 ECRI opublikowała III raport dotyczący Polski.

Plany na rok 2006

SZLAK CHASYDZKI

W ramach projektu na terenie Euroregionu Karpaty powstanie międzynarodowy szlak turystyczny wykorzystujący zabytki dziedzictwa żydowskiego, będące istotną częścią regionalnego krajobrazu kulturowego. Zwornikiem szlaku będzie zrewitalizowana synagoga w Zamościu, w której powstanie centrum informacji turystycznej Szlaku.

Pierwszym etapem realizacji projektu „Szlak Chasydzki” jest nawiązanie współpracy z władzami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi miejscowości z terenu województw lubelskiego i podkarpackiego, na terenie których znajdują się najważniejsze zabytki dziedzictwa żydowskiego.

Po wytyczeniu i oznaczeniu polskiej części szlaku, projekt obejmie tereny zachodniej Ukrainy. Ostatnim etapem realizacji projektu będzie włączenie w obręb szlaku miejscowości położonych na obszarze Słowacji, Czech, Rumunii i Węgier. Projekt „Szlak Chasydzki” realizujemy we współpracy z Fundacją Karpacką oraz ukraińskimi organizacjami pozarządowymi.

Pierwszy etap projektu realizowany jest dzięki wsparciu finansowemu programu Unii Europejskiej INTERREG III A.

PORTAL INTERNETOWY „ŻYDZI W POLSCE”

Celem projektu jest stworzenie multimedialnego portalu internetowego, prezentującego historię społeczności żydowskich w Polsce. Portal zawierać będzie informacje dotyczące rozwoju społeczności w poszczególnych miejscowościach, Holokaustu oraz zabytków żydowskiego dziedzictwa materialnego.

Na portalu umieszczone zostaną noty informacyjne dotyczące 1200 miejscowości, w których przed wojną mieszkali Żydzi (liczba ta jest tożsama z liczbą przedwojennych cmentarzy żydowskich położonych w granicach obecnej terytorium Polski). Notom towarzyszyć będzie bogaty materiał wizualny: fotografie archiwalne i współczesne oraz trójwymiarowe panoramy obiektów o szczególnym znaczeniu. Opracowane miejscowości naniesione będą na wirtualną mapę Polski, co umożliwi ich szybką i łatwą lokalizację.

Realizacja projektu zaplanowana jest na 3 lata. W pierwszym etapie opracowane zostaną informacje dotyczące 100 miejscowości z województw podkarpackiego i lubelskiego.

Projekt będzie realizowany dzięki wsparciu finansowemu Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Taube Foundation for Jewish Life and Culture.

Partnerzy i Przyjaciele

Wydanie niniejszego raportu
rocznego wsparł
Pan Michael Harmon Traison

Ambasada Izraela
Ambasada Królestwa Niderlandów
Ambasada Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej
American Jewish Joint Distribution Committee
Bank BPH S.A.
Centrum Edukacji Obywatelskiej
Congregation Menachem Zion, Nowy Jork
Fundacja dla Porozumienia Europejskiego „Krzyżowa”
Fundacja Karpacka
Fundacja „Pamięć, Odpowiedzialność, Przyszłość”
Fundacja „Pogranicze”
Fundacja Shalom
Heritage Foundation
International Committee for the Preservation of Jewish Memorial Sites
Komisja Rabiniczna do Spraw Cmentarzy
Polskie Pracownie Konserwacji Zabytków S.A.
Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka (Program „Antyschematy”)
Polska Unia Studentów Żydowskich
Polskie Towarzystwo Ludoznawcze – Oddział w Zamościu
Projekt Odnowy Cmentarzy Żydowskich w Polsce
Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”
Stowarzyszenie Współpracy Chrześcijańsko-Żydowskiej „Znaki Pokuty”
Światowa Organizacja Żydowska ds. Restytucji
Towarzystwo Przyjaciół Ziębic „Ducatus”
Uniwersytet Jagielloński
9 Zielonogórska Drużyna Harcerska „DUKT”
Ziomkostwo Żydów Brzezińskich w Izraelu
Ziomkostwo Żydów Zamościa i Okolic
Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w RP
Żydowski Instytut Historyczny

